

Siergiej SZYRIN

Petersburski Uniwersytet Państwowy

shirin@mail.sir.edu

ROSYJSKIE INICJATYWY W SFERZE ZARZĄDZANIA INTERNETEM

ABSTRACT **Internet governance initiatives of Russia**

The article is devoted to research of Russian initiatives concerning its participation in international system of Internet governance. In the research, conceptual and theoretic basis for participation of state governments in Internet governance is given, academic discourse of this issue is assessed, the review of main Russian initiatives made from 2005 (since the second stage of the World Summit on Information Society) till the present day is carried out. The conclusion is made that the most successful internet governance initiative of Russia is the implementation of Cyrillic top level domains. Much less successful are Russian attempts to reconstruct existing organizational structure of internet governance. Russian policy is assessed as a policy of preferring loud statements and PR rather than real influence on development of internet technologies. Russia considers Internet as a political resource and tries to increase its influence on decision making process on a political, not operational level of Internet governance.

Keywords: internet governance, internet regulation, information security of Russia, ICANN, International Telecommunication Union

Słowa kluczowe: zarządzanie Internetem, kontrola Internetu, bezpieczeństwo informacyjne Rosji, ICANN, Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny

Zarządzanie Internetem od roku 2003, czyli od Światowego Szczytu Społeczeństwa Informacyjnego (World Summit on the Information Society, WSIS) w Genewie, jest uznawane za jeden z najbardziej aktualnych problemów polityki światowej. Problem ten nie traci na aktualności do dziś. Krzyżują się w tej sferze interesy najróżniejszych uczestników relacji międzynarodowych: państw, organizacji społecznych, firm, środków informacji masowej, producentów i konsumentów dóbr własności intelektualnej. Udział w międzynarodowych dyskusjach na temat zarządzania Internetem jest obecnie elementem polityki zagranicznej wielu państw. Rosja zajmuje wśród nich szczególne miejsce jako państwo, które, nie działając radykalnie (jak Chiny, Arabia Saudyjska czy Iran, których politykę można oceniać jako ukierunkowaną na rozłam w jednolitej globalnej przestrzeni informacyjnej Internetu), regularnie jednak występuje z inicjatywami, mającymi znaczny wpływ zarówno na światowy dyskurs polityczny zarządzania Internetem, jak i bezpośrednio na rozwój i wykorzystanie technologii sieciowego współdziałania informacyjno-komunikacyjnego.

Zarządzanie Internetem przyciąga uwagę politologów z całego świata. Przesłanki ku temu tworzą klasyczne koncepcje społeczeństwa informacyjnego. Już Daniel Bell mówił o nieuchronności zmiany struktury zarządzania w społeczeństwie postindustrialnym: *Stare biurokratyczne modele hierarchicznie zbudowanych scentralizowanych organizacji działających za pomocą intensywnego podziału pracy bez wątpienia zostaną zastąpione przez nowe formy*¹. Alvin Toffler, jeden z najbardziej wpływowych futurologów XX w., pisał również o *racjonalnym korzystaniu z dorobku technicznego*². Za cel takiej kontroli uważał zapobieżenie tzw. szokowi przyszłości – sytuacji, gdy rozwój technologii wyprzedza uświadomienie sobie ich znaczenia przez ludzkość. *Nie możemy pozwolić na to, aby budzący się w skali międzynarodowej ruch na rzecz kontrolowania rozwoju techniki został opanowany przez nieodpowiedzialnych technofobów, nihilistów i romantycznych wyznawców filozofii Rousseau*³ – zaznaczył futurolog. Upatrywał on najbardziej efektywnego zarządzania w *ugrupowaniu politycznym, racjonalnie związanym z dalszymi badaniami naukowymi i innowacjami technologicznymi, ale tylko na podstawie selektywnej*⁴. Już w 1970 r. Toffler mówił o konieczności współpracy naukowców z różnych dziedzin i polityków dla stworzenia odpowiedniego systemu zarządzania rozwojem technologicznym. Szwedzcy naukowcy Alexander Bard i Jan Söderqvist w pracy *Netokracja. Nowa elita władzy i życie po kapitalizmie* rozwinęli myśl o transformacji modeli zarządzania. Według nich w wielu sferach, w tym w mediach, umacniają się takie modele współoddziaływania, które zakładają współoddziaływanie w sieci: *społeczeństwo informacyjne zarządzane jest natomiast przez sieci*⁵.

¹ Д. Белл, *Грядущее постиндустриальное общество*, Москва 1999, s. 333.

² Э. Тоффлер, *Шок будущего*, Москва 2002, s. 466. Cyt. wg wyd. pol.: A. Toffler, *Szok przyszłości*, przeł. E. Ryszka, W. Osiatyński, Warszawa 1974, s. 474, *Biblioteka Myśli Współczesnej*.

³ *Tamże*, s. 477-478.

⁴ Э.Тоффлер, *Шок будущего...*, s. 469 (fragment opuszczony w polskim przekładzie).

⁵ А. Бард, Я. Зодерквист, *Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма*, Санкт-

Opierając się na wypracowanych ujęciach teoretycznych, problemem zarządzania Internetem zajmują się tacy badacze, jak: Karine Barzilai-Nahon i Gad Barzilai⁶, Aaron Clauset, Christopher Moore i Mark Newman⁷, Randall Collins⁸ i wielu innych. Najbardziej znaną monografię poświęconą temu zagadnieniu napisali Jovan Kurbalija i Eduardo Gelbstein⁹.

W rosyjskim dyskursie politologicznym, generalnie, ukształtowała się opinia o interesach Federacji Rosyjskiej w kwestii zarządzania Internetem. Moskiewska politolog Jelena Zinowjewa stwierdziła, że *celem Rosji jest ukształtowanie nowej konfiguracji sił w ramach międzynarodowego systemu zarządzania Internetem. Moskwa wspiera umiędzynarodowienie zarządzania Internetem, co zakłada pozabawienie Stanów Zjednoczonych monopolu na określanie kierunków wykorzystania i rozwoju Internetu*¹⁰. Zdaniem badaczki dla Federacji Rosyjskiej najważniejszy w tej dziedzinie jest bezpośredni udział w podejmowaniu decyzji politycznych na temat każdego aspektu zarządzania Internetem. Autor niniejszego artykułu również podejmował tę kwestię (z wyeksponowaniem aspektów kulturowych) i wyodrębnił aspekty rosyjskich interesów: rozprzestrzenianie osiągnięć kultury rosyjskiej w Internecie, regulację treści językowych światowej sieci, uproszczenie importu obiektów własności intelektualnej za pośrednictwem Internetu i walkę z centralizacją komunikacji¹¹. Jednak konkretne inicjatywy Federacji Rosyjskiej w kwestii zarządzania Internetem jeszcze nie zostały ocenione przez politologów. W dyskursie politologicznym praktycznie nie są podejmowane próby zidentyfikowania nawet ogólnych kierunków realnych działań państwa rosyjskiego w tej sprawie.

Mówiąc o zarządzaniu Internetem, badacze nierzadko usuwają poza nawias kwestię kontroli państwa nad korzystaniem z Internetu na swoim terytorium. Na określenie tego typu ingerencji państw w przestrzeń informacyjną Internetu często używa się innego terminu – „regulacja Internetu”¹². Analityczne centra prowadzące badania w tej

---

-Перебывр 2004, s. 189. Cyt. wg wyd. pol.: A. Bard, J. Söderqvist, *Netokracja. Nowa elita władzy i życie po kapitalizmie*, przeł. P. Cypriański, Warszawa 2006, s. 188, *Cyberkultura, Internet, Społeczeństwo*.

⁶ Por. K. Barzilai-Nahon, G. Barzilai, *Cultured Technology: The Internet and Religious Fundamentalism*, „The Information Society” 2005, Vol. 21, nr 1, s. 25-40, [online] <http://dx.doi.org/10.1080/01972240590895892>, 19 VI 2015.

⁷ Por. A. Clauset, C. Moore, M. E. J. Newman, *Hierarchical Structure and the Prediction of Missing Links in Networks*, „Nature” 2008, nr 453, s. 98-101, [online] <http://dx.doi.org/10.1038/nature06830>, 19 VI 2015.

⁸ Por. R. Collins, *Internet Governance in the UK*, „Media, Culture & Society” 2006, Vol. 28, nr 3, s. 337-358, [online] <http://dx.doi.org/10.1177/0163443706061686>, 19 VI 2015.

⁹ Пор. Ё. Курбалія, Э. Гелбстайн, *Управление интернетом. Проблемы, субъекты, преграды*, przeł. А. Михеев i in., Москва 2005.

¹⁰ Е. Зинovieва, *Российские интересы в сфере управления интернетом*, „Международные процессы” 2009, Vol. 7, nr 19, s. 107.

¹¹ Пор. С. Ширин, *Интересы внешней культурной политики России в интернете*, „Современные исследования социальных проблем: электронный научный журнал” 2012, nr 12.

¹² Por. R. MacKinnon, *Consent of the Networked. The World-wide Struggle for Internet Freedom*, New York 2012.

dziedzinie (Centrum Badania Internetu i Społeczeństwa [Center for Internet and Society] na Uniwersytecie Stanforda, Centrum Berkmana ds. Internetu i Społeczeństwa [Berkman Center for Internet and Society] na Uniwersytecie Harvarda oraz Otwarta Inicjatywa Internetowa [Open Net Initiative]) z zasady nie poruszają w swoich publikacjach kwestii zarządzania Internetem (nie używają tego terminu, ograniczając się do pojęcia „regulacji Internetu”). Jednak definicja zarządzania Internetem, opracowana przez Grupę Roboczą ds. Zarządzania Internetem (Working Group on Internet Governance), która została powołana na Światowym Szczycie Społeczeństwa Informacyjnego w Tunisie (The World Summit on the Information Society), zakłada *rozwój i stosowanie przez rządy [...] procedur podejmowania decyzji, [...] które kształtują [...] korzystanie z Internetu*¹³. W związku z tym można powiedzieć, że regulacja korzystania z Internetu w każdym kraju jest również częścią procesu zarządzania Internetem. Dlatego niniejszy artykuł omawia rosyjskie inicjatywy i w tej dziedzinie.

W toku przygotowań do drugiego etapu Światowego Szczytu Społeczeństwa Informacyjnego w Tunisie strona rosyjska ogłosiła, że żaden rząd nie powinien sprawować wyłącznej kontroli w zakresie zarządzania Internetem. Od tego czasu i do dnia dzisiejszego strona rosyjska stoi na stanowisku, że wiodącą organizacją zajmującą się globalnymi kwestiami zarządzania Internetem powinien być Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny (International Telecommunication Union, ITU). *Uważamy, że ITU powinien zostać międzynarodowym organem regulacji w zakresie form infokomunikacji będących efektem ewolucji i wzajemnego przenikania się* – powiedział po spotkaniu w Tunisie dyrektor Departamentu Współpracy Międzynarodowej Ministerstwa Technologii Informacyjnych i Łączności FR (Мининформсвязи) Jurij Grin¹⁴.

W zarządzaniu Internetem na poziomie narodowym polityka Federacji Rosyjskiej jest mniej konsekwentna. Na otwarciu drugiego rosyjskiego Forum Zarządzania Internetem, które odbyło się 12 maja 2011 r. w Moskwie, ówczesny Minister Łączności i Komunikacji Masowej (Министерство связи и массовых коммуникаций) Igor Szczegolew powiedział: *Opowiadamy się za swobodnym rozwojem Internetu i nie zamierzamy wprowadzać ścisłej, totalnej kontroli funkcjonowania Internetu w Rosji*¹⁵. Jednak często propozycje rosyjskich organów władzy świadczą o czymś przeciwnym. Na przykład w kwietniu 2011 r. naczelnik Centrum ochrony informacji i łączności specjalnej FSB (Центр защиты информации и спецсвязи ФСБ) Aleksandr Andriejczkin stwierdził, że *Federalna Służba Bezpieczeństwa Rosji jest zaniepokojona wykorzystaniem w Rosji serwisów, które transmitują dane za pomocą systemów szyfrowania opartych na algorytmach opracowanych za granicą (np. Skype,*

¹³ Доклад Рабочей группы по управлению Интернетом, Шато де Босси 2005, s. 4. Wersja ang.: *Report of the Working Group on Internet Governance*, Château de Bossey 2005, s. 4, [online] <http://www.wgig.org/docs/WGIGREPORT.pdf>, 19 VI 2015.

¹⁴ Россия, информационное общество и управление Интернетом, Полит.Ру, 3 III 2006, [online] <http://polit.ru/article/2006/03/03/grin/>, 22 X 2014.

¹⁵ И. Щеголев, Приветственное слово на Российском форуме по управлению интернетом, [online] <http://russia2011.intgov.ru/press/?p=report>, 22 X 2014.

Gmail, Hotmail), widząc w nich potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej¹⁶.

Jedną z najważniejszych inicjatyw Rosji w dziedzinie zarządzania Internetem było wprowadzenie domeny krajowej zapisywanej cyrylicą. Rosja była jednym z pierwszych krajów na świecie, który wystąpił z inicjatywą utworzenia domeny najwyższego poziomu (krajowej) w alfabecie narodowym – „.рф”. Oficjalna ceremonia wręczenia certyfikatu potwierdzającego rejestrację pierwszej domeny zapisanej cyrylicą odbyła się podczas rosyjskiego Forum Zarządzania Internetem 13 maja 2010 r. W czasie uroczystości Rod Beckstrom, dyrektor generalny ICANN-u (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers – Internetowa Korporacja ds. Nadanych Nazw i Numerów), mówiąc o historycznym znaczeniu faktu, że Rosja jest pierwszym krajem z domeną pisaną w cyrylicy, powiedział, że *wielu spośród 96 mln Rosjan, którzy nie korzystają obecnie z Internetu, może stać się częścią kolejnego miliarda użytkowników*¹⁷. Istotnie, wprowadzenie domeny krajowej z wykorzystaniem alfabetu rosyjskiego sprzyja nie tylko formalizacji obecności Rosji w globalnej sieci, lecz także przyciąganiu nowych użytkowników rosyjskiego Internetu. Wprowadzenie domeny cyrylicznej pozwala w większym stopniu wykorzystać potencjał Internetu użytkownikom z niewysokim poziomem opanowania nawyków pracy w Internecie, co jest szczególnie istotne w małych miejscowościach na peryferiach rosyjskiego terytorium.

Ponadto w kontekście rosyjskich inicjatyw w dziedzinie zarządzania Internetem na uwagę zasługuje samo przeprowadzenie w FR Rosyjskiego Forum Zarządzania Internetem. Jak podano na stronie forum, celem imprezy jest *integracja wszystkich profesjonalnych punktów widzenia i zorganizowanie dyskusji w poszukiwaniu konsensusu pomiędzy organami państwowymi, zawodowymi środowiskami związanymi z telekomunikacją, biznesem oraz społeczeństwem obywatelskim w kwestii dalszego rozwoju Internetu w Rosji i na świecie oraz w celu zapewnienia jego bezpiecznego funkcjonowania*¹⁸.

Organizatorzy forum mówią o jego związku ze Światowym Forum Zarządzania Internetem, założonym przez ONZ w wyniku Światowego Szczytu Społeczeństwa Informacyjnego. W związku z tym charakterystyczna dla Rosyjskiego Forum jest obecność na nim wysokich urzędników z wpływowych organizacji międzynarodowych, takich jak np. ICANN. Generalnie rzecz biorąc, Rosyjskie Forum Zarządzania Internetem przyczynia się do zwiększenia udziału rosyjskich przedstawicieli w forach i konferencjach na szczeblu światowym, co zwiększa możliwości promocji rosyjskich interesów w zarządzaniu Internetem przy opracowywaniu międzynarodowych norm w tej dziedzinie. Przeprowadzanie konferencji i forów dotyczących zarządzania Internetem daje możliwość dosyć szybkiego porozumienia się w sprawie akceptowalnych modeli zacho-

¹⁶ *ФСБ обеспокоена использованием в РФ сервисов Skype и Gmail*, РИА Новости, 8 IV 2011, [online] <http://rian.ru/science/20110408/362375922.html>, 22 X 2014.

¹⁷ *CEO Commends Russia for Bringing Cyrillic to Internet's Top-level Domain Names*, ICANN, 13 V 2010, [online] <http://www.icann.org/en/news/releases/release-13may10-en.pdf>, 22 X 2014.

¹⁸ *О Российском форуме по управлению интернетом – 2013*, [online] <http://intgov.net/about/>, 4 XI 2012.

wania, określenia obszarów priorytetowych i sposobów współpracy w aktualnych kwestiach, które stawia przed rosyjskim społeczeństwem Internet.

W 2008 r. Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny ogłosił wprowadzenie Globalnego Programu Cyberbezpieczeństwa (Global Cybersecurity Agenda). Jak zauważył szef służby analityczno-informacyjnej międzyregionalnej organizacji społecznej Informacja dla Wszystkich (Информация для всех) Jewgienij Altowski: *pięć zasad Globalnego Programu Cyberbezpieczeństwa to niemal dosłowne powtórzenie propozycji, którą przedstawili rosyjscy eksperci [...]. Teraz możemy powiedzieć, że [...] nasz kraj wytyczył kierunek prac na tym polu dla całego świata*¹⁹. Udział Federacji Rosyjskiej w opracowaniu Globalnego Programu Cyberbezpieczeństwa świadczy o ambicjach Rosji, aby zająć kluczową pozycję w dziedzinie zarządzania Internetem.

Rosyjską inicjatywą w dziedzinie zarządzania Internetem jest także projekt utworzenia „Kodeksu zachowania w Internecie” („Кодекс поведения в интернете”), wyrażony przez rosyjską delegację w Garmisch-Partenkirchen na Międzynarodowym Forum Bezpieczeństwa Informacyjnego, które odbywało się w dniach 24-28 kwietnia 2011 r. Warto zauważyć, że to forum także zostało zwołane z inicjatywy Rosji²⁰. Jednak prawie zupełne przemilczenie tej imprezy w światowych mediach pokazuje niechęć i brak gotowości społeczności międzynarodowej do przyjęcia inicjatyw rosyjskich na poważnie, jak również samej Rosji jako aktywnego podmiotu międzynarodowego systemu zarządzania Internetem.

Szczyt G8 w Deauville we Francji w dniach 25-26 maja 2011 r. był pierwszym międzypaństwowym przedsięwzięciem podobnego formatu, na którym omawiano kwestie zarządzania Internetem. Jednak w trakcie negocjacji stało się jasne, że poglądy stron na temat zarządzania Internetem istotnie się różnią. Rosyjskie propozycje dotyczyły przede wszystkim problemu praw autorskich. Dmitrij Miedwiediew zaproponował, aby zrewidować tradycyjne normy prawne, które – przyjęte ponad pół wieku temu – nie mogą adekwatnie odzwierciedlać współczesnych realiów. *Powinniśmy, mimo wszystko, trochę przewartościować nasze podejście do praw autorskich, nawet biorąc pod uwagę, że to dla nas pojęcia święte, niemniej jednak Internet istotnie zmienił sposób realizacji praw autora, jego możliwości* – podkreślił Miedwiediew²¹. Stanowisko to poparł premier Wielkiej Brytanii David Cameron, jednak większość przywódców państw G8 zajęła bardziej konserwatywne stanowisko w tej sprawie, dlatego propozycja Rosji nie została odzwierciedlona w deklaracji końcowej Szczytu. Mimo tego, że cała druga część deklaracji poświęcona jest Internetowi, nie przedstawiono tam żadnych nowych propozycji jego regulacji²².

¹⁹ Глобальная программа кибербезопасности начинает работать по российскому сценарию, Информация для всех, [online] <http://www.ifap.ru/pr/2008/080908a.htm>, 2 X 2014.

²⁰ Компьютерам готовят мирную программу, „Коммерсантъ” 2011, 29 IV, [online] <http://kommersant.ru/doc/1631397>, 22 X 2014.

²¹ Медведев: Интернет должен приобрести более современную конструкцию, Вести.Ru, 27 V 2011, [online] <http://www.vesti.ru/doc.html?id=457413&tid=90894>, 22 X 2014.

²² Deauville G8 Declaration „Renewed Commitment for Freedom and Democracy”, European Commission,

Większość rosyjskich inicjatyw w sferze zarządzania Internetem przypada na prezydenturę Dmitrija Miedwiediewa i jest w dużej mierze uwarunkowana jego osobistym zainteresowaniem tą dziedziną. Także po jego odejściu ze stanowiska prezydenta inicjatywy nie zostały wstrzymane. Wśród najgłośniejszych z nich można wymienić wprowadzenie w Rosji rejestru stron zabronionych oraz inicjatywę przygotowaną we współpracy z Chinami, Arabią Saudyjską i wieloma innymi krajami na konferencję ITU, która odbyła się w grudniu 2012 r. w Dubaju, polegającą na tym, że rządy państw powinny uzyskać prawo do regulowania dostępu do stron, nadawania, usuwania i przydzielania adresów IP i nazw domen. Oba te kroki mają na celu uzyskanie przez państwo suwerenności w części przestrzeni informacyjnej Internetu. Jednakże ani pierwszej, ani drugiej inicjatywy nie można uznać za skuteczną. Zakazane informacje są rozpowszechniane nie tylko za pośrednictwem stron internetowych, które można zablokować, ale także za pośrednictwem systemu P2P i innych sieci anonimowych. Blokowanie stron nie oznacza także, że dostęp do nich jest niemożliwy z terytorium państwa: ogromna liczba serwerów proxy i anonimizatorów pomaga użytkownikom dotrzeć do zakazanych adresów, a publicznie dostępny „Jednolity rejestr” sprzyja jedynie ich popularyzacji²³. Propozycje przygotowane na konferencję ITU Rosja musiała wycofać z powodu publicznej krytyki ze strony USA i UE²⁴.

Z mniej znaczących inicjatyw z lat 2012-2013 można wymienić rozwój domen najwyższego poziomu pisanych cyrylicą²⁵ i stworzenie niekomercyjnego partnerstwa „Czysty Internet” („Чистый интернет”), które zamierza przejąć od Federalnej Służby Nadzoru Łączności, Technologii Informacyjnych i Mediów Masowych (Роскомнадзор) funkcję regulowania wykazu stron zakazanych²⁶. Krok ten miałby stworzyć wrażenie wspólnego – państwowo-społecznego – regulowania Internetu w Rosji.

Lata 2013-2014 można scharakteryzować jako etap rozwoju normatywno-prawnych regulacji w kwestii korzystania z Internetu w Rosji. Aktualne stanowisko państwa rosyjskiego wobec zagadnienia regulacji Internetu można zrekonstruować na podstawie prawa ustanowionego w tym okresie: tzw. ustawy antypirackiej²⁷, tzw. prawa o automa-

---

2011, [online] http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/news/speeches-statements/pdf/deauville-g8-declaration_en.pdf, 22 X 2014.

²³ К. Конюхова, *Посещаемость включенных в „черный список” Роскомнадзора сайтов выросла в разы*, „Комсомольская правда” 2012, 13 XI, [online] <http://www.kp.ru/daily/25983/2916037/>, 22 X 2014.

²⁴ Е. Винокурова, Д. Ермаков, *Google остановил Кремль*, Газета.ru, 3 XII 2012, [online] http://www.gazeta.ru/politics/2012/11/30_a_4875093.shtml, 22 X 2014.

²⁵ А. Благовещенский, *ICANN одобрила домены.москва и.дети*, „Российская газета” 2013, 8 IV, [online] <http://www.rg.ru/2013/04/08/domains-site.html>, 22 X 2014.

²⁶ Минкомсвязи пригласило операторов в „Чистый интернет”: идея „белых списков” снова столкнула Кремль с правительством, NEWSru.com, 1 II 2013, [online] <http://www.newsru.com/russia/01feb2013/minkom.html>, 22 X 2014.

²⁷ *Федеральный закон от 2 июля 2013 г. N 187-ФЗ „О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации по вопросам защиты интеллектуальных прав в информационно-телекоммуникационных сетях”*, „Российская газета” 2013, 10 VII.

tycznej blokadzie²⁸, tzw. prawa o działalności blogerów²⁹ i projektu ustawy o procedurze ograniczania dostępu do informacji³⁰. Celem wymienionych ustaw i projektu jest regulowanie relacji wyłącznie wewnątrz kraju, jednak nierzadko są one oceniane przez instytucje praw człowieka i ekspertów w dziedzinie Internetu jako sprzeczne z normami międzynarodowymi, wyrażonymi m.in. w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Na przykład sprzeczność między rosyjskim podejściem i wspomnianym dokumentem, jak również – z Deklaracją Rady Europy w sprawie swobody komunikacji internetowej konstatuje Rada ds. Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego i Praw Człowieka przy Prezydencie Federacji Rosyjskiej (Совета при Президенте Российской Федерации по развитию гражданского общества и правам человека), zaznaczając przy tym:

Wprowadzenie ograniczeń prawnych dotyczących swobody komunikacji, blokowanie stron, wciąganie na „czarną listę” niepożądanych zasobów internetowych tworzy wrażenie nasilającej się wojny informacyjnej. To „kotłysz łódki” bardziej niż jakiekolwiek powiadomienia i komentarze użytkowników, wywołuje skrajnie negatywną reakcję i prowokuje panikę wśród milionów użytkowników Internetu i w całej branży internetowej. Prawa zakładające dobroczynne działanie ograniczeń, nieuchronnie w pośredni sposób wywołują reakcje protestu u zupełnie praworządnych obywateli, a próby ograniczenia wymiany informacji, zgodnie z właściwościami pola informacyjnego, zmuszają użytkowników do zapelnienia powstałej próżni, włączając ich bez żadnej potrzeby w samo centrum batalii informacyjnych³¹.

Koncentrując się na wewnętrznej sytuacji politycznej i regulacji Internetu w kraju, w latach 2013-2014 państwo rosyjskie *de facto* zawiesiło udział w dyskusjach na temat międzynarodowego zarządzania Internetem. Jednak trudności związane z prawnomiędzynarodową oceną obowiązujących i przygotowywanych w Rosji norm, jak również praktyczne konsekwencje międzynarodowe wynikające z ich stosowania, stanowią przesłanki dla powrotu Rosji jako aktywnego gracza na arenie międzynarodowej, domagającego się rewizji sprawy zarządzania rozwojem Internetu w skali globalnej. Bez poparcia politycznego i prawnego na arenie międzynarodowej przyjęte i podejmowane działania legislacyjne nie mogą być w pełni efektywne. Dlatego w ciągu najbliższych

²⁸ Федеральный закон от 28 декабря 2013 г. N 398-ФЗ „О внесении изменений в Федеральный закон »Об информации, информационных технологиях и о защите информации«”, „Российская газета” 2013, 30 XII.

²⁹ Федеральный закон от 5 мая 2014 г. N 97-ФЗ „О внесении изменений в Федеральный закон »Об информации, информационных технологиях и о защите информации« и отдельные законодательные акты Российской Федерации по вопросам урегулирования обмена информацией с использованием информационно-телекоммуникационных сетей”, „Российская газета” 2014, 7 V.

³⁰ Законопроект № 458668-6 „Автоматизированная система обеспечения государственной деятельности”, Государственная дума Федерального собрания Российской Федерации, [online] <http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28SpravkaNew%29?OpenAgent&RN=458668-6&02>, 22 X 2014.

³¹ Рекомендации по итогам специального заседания „Права человека в контексте законодательного регулирования Интернета в России”, Совет при Президенте РФ по развитию гражданского общества и правам человека, 24 VI 2014, [online] <http://president-sovet.ru/presscenter/news/read/1750>, 22 X 2014.

kilku lat Rosja, będąc już państwem o ukształtowanym modelu legislacyjnym, który prawdopodobnie będzie zaproponowany jako możliwy wzór dla przyszłych regulacji międzynarodowych, może powrócić do międzynarodowej debaty na temat zarządzania Internetem.

Na dzisiaj za najbardziej udaną rosyjską inicjatywę w zakresie zarządzania Internetem należy uznać wprowadzenie domen najwyższego poziomu w cyrylicy. Znacznie mniej udane są próby przebudowania istniejącej struktury organizacyjnej zarządzania Internetem.

W obecnej sytuacji nie traci na aktualności opinia, jaką pięć lat temu sformułował petersburski politolog Ilja Bykow:

Federacja Rosyjska powinna aktywniej integrować się z międzynarodowymi strukturami zarządzania Internetem, w tym – z Sekretariatem Forum Zarządzania Internetem i z Rządowym Komitetem Doradczym przy ICANN. Być może skuteczniejszym sposobem uczestnictwa w zarządzaniu Internetem byłoby aktywne wspieranie idei powołania Międzynarodowej korporacji nadającej nazwy domen i numery w Internecie³².

Co ciekawe, wprowadzenie nazw domen w cyrylicy Bykow uważa raczej za kwestię wizerunkową niż odzwierciedlenie prawdziwego wpływu w światowej sieci. Rozwój wydarzeń w ostatnich latach potwierdza jego punkt widzenia.

Jednak, naszym zdaniem, zarówno politolodzy rosyjscy, jak i rosyjscy politycy wyolbrzymiają rolę polityczną ICANN w zarządzaniu Internetem i dlatego za główny cel uważają przekazanie pełnomocnictw tej korporacji na poziom międzynarodowy. Według nas takie wzmożone zainteresowanie jest nieuzasadnione, a skuteczniejszym i mającym większe perspektywy kierunkiem jest badanie mechanizmów rzeczywistego wpływu na Internet jako technologię komunikacyjną. Rzeczywiście, zgodnie z porozumieniem zawartym z Departamentem Handlu USA, ICANN ma uprawnienia do zapewniania sprawnego działania Internetu za pomocą funkcji znanych pod nazwą IANA (Internet Assigned Numbers Authority). Do funkcji tych należą: koordynacja przydziału technicznych parametrów protokołu internetowego, administrowanie niektórymi zadaniami związanymi z zarządzaniem strefą root systemu nazw domen (DNS), przydzielanie zasobów numeracji internetowej³³. Lista funkcji IANA nie jest zamknięta, Departament Handlu USA może do niej włączyć inne funkcje³⁴. Jednak lista funkcji wypełnianych przez ICANN nie w pełni obejmuje możliwe rodzaje działań, które można scharakteryzować jako zarządzanie Internetem. Co więcej, nawet funkcje przekazane ICANN nie zawsze jest w stanie realizować samodzielnie. Między innymi rola ICANN w koordynowaniu prac nad opracowaniem parametrów technicznych

³² И. БЫКОВ, *Управление Интернетом как одна из проблем современных международных отношений*, „Политэкс: Политическая экспертиза” 2008, nr 2, s. 173.

³³ Tłumaczenie nazw funkcji wg *Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-społecznego i Komitetu Regionów. Polityka wobec internetu i zarządzanie internetem Rola Europy w kształtowaniu przyszłości zarządzania internetem* [online] https://mac.gov.pl/files/com2014_0072pl01.pdf, 19 VI 2015 [przypis tłumacza].

³⁴ *ICANN/U.S. Government Contract for the IANA Functions (effective 1 October 2012)*, [online] <http://www.icann.org/en/about/agreements/iana/contract-01oct12-en.pdf>, 22 X 2014.

protokołów jest raczej umowna. W rzeczywistości prace te koordynuje nieformalne międzynarodowe stowarzyszenie IETF (Internet Engineering Task Force)³⁵. Ale jego znaczenie jest na razie niedoceniane przez władze rosyjskie i innych uczestników dyskusji na temat zarządzania Internetem w Rosji. Najprawdopodobniej to tłumaczy ataki Rosji na ICANN, która postrzegana jest jako organizacja zarządzająca Internetem w interesach Stanów Zjednoczonych. Należy zauważyć, że aktywny udział w działalności IETF mogą brać wszyscy chętni, obywatele różnych krajów świata, jest to otwarta społeczność twórców standardów internetowych i każdy może w trakcie tej działalności wpływać na rozwój platformy technologicznej Internetu, w taki sposób, żeby aspekty zarządzania Internetem wchodzące w kompetencje ICANN (przede wszystkim zarządzanie systemem nazw domen na serwerach strefy *root*, administrowanie numerami IP oraz obsługa stref domen najwyższego poziomu) nie miały takiego znaczenia strategicznego, jakie mają obecnie.

Ale Rosja nie idzie tą drogą, preferując zamiast realnego wpływu na rozwój Internetu głośne oświadczenia i projekty o charakterze piarowym. Od czasu, kiedy kwestia zarządzania Internetem stała się aktualnym problemem międzynarodowo-politycznym i do dzisiaj – głównym punktem odniesienia dyplomacji rosyjskiej w tej kwestii, obok wejścia FR do globalnego społeczeństwa informacyjnego jako równorzędnego partnera, jest redystrybucja biegunów siły w ramach międzynarodowego systemu zarządzania Internetem. Federacja Rosyjska konsekwentnie zajmuje stanowisko wyrażone na Światowym Szczycie Społeczeństwa Informacyjnego i, wspierając wielobiegunowy system świata, występuje o umiędzynarodowienie i „deamerykanizację” zarządzania Internetem. Rosja widzi w Internecie potencjał polityczny i dlatego stara się zwiększyć swój wpływ na podejmowanie decyzji w kwestii zarządzania Internetem na poziomie politycznym, a nie operacyjnym.

Tłumaczenie: Magdalena Romanowska

BIBLIOGRAFIA

- Бара А., Зодерквист Я., *Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма*, Санкт-Петербург 2004.
- Белл Д., *Грядущее постиндустриальное общество*, Москва 1999.
- Благовещенский А., *ICANN одобрила домены.москва и.дети*, „Российская газета” 2013, 8 IV, [online] <http://www.rg.ru/2013/04/08/domains-site.html>.
- Быков И., *Управление Интернетом как одна из проблем современных международных отношений*, „Политэкс: Политическая экспертиза” 2008, nr 2.
- Винокурова Е., Ермаков Д., *Google остановил Кремль*, Газета.ру, 3 XII 2012, [online] http://www.gazeta.ru/politics/2012/11/30_a_4875093.shtml.

³⁵ С. Ширин, *Сообщества разработчиков интернет-проектов*, „Вестник МГИМО Университета” 2013, nr 1, s. 48-54.

- Глобальная программа кибербезопасности начинает работать по российскому сценарию, Информация для всех, [online] <http://www.ifar.ru/pr/2008/080908a.htm>.
- Доклад Рабочей группы по управлению Интернетом, Шато де Босси 2005. Wersja ang.: *Report of the Working Group on Internet Governance*, Château de Bossey 2005, [online] <http://www.wgig.org/docs/WGIGREPORT.pdf>.
- Законопроект № 458668-6 „Автоматизированная система обеспечения государственной деятельности”, Государственная дума Федерального собрания Российской Федерации, [online] <http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28SpravkaNew%29?OpenAgent&RN=458668-6&02>.
- Зиновьева Е., *Российские интересы в сфере управления интернетом*, „Международные процессы” 2009, Vol. 7, nr 19.
- Компьютерам готовят мирную программу, „Коммерсантъ” 2011, 29 IV, [online] <http://kommersant.ru/doc/1631397>.
- Конюхова К., *Посещаемость включенных в „черный список” Роскомнадзора сайтов выросла в разы*, „Комсомольская правда” 2012, 13 XI, [online] <http://www.kp.ru/daily/25983/2916037/>.
- Курбалийя Й., Гелбштайн Э., *Управление интернетом. Проблемы, субъекты, преграды*, przeł. А. Михеев i in., Москва 2005.
- Медведев: Интернет должен приобрести более современную конструкцию, Вести.Ru, 27 V 2011, [online] <http://www.vesti.ru/doc.html?id=457413&tid=90894>.
- Рекомендации по итогам специального заседания „Права человека в контексте законодательного регулирования Интернета в России”, Совет при Президенте РФ по развитию гражданского общества и правам человека, 24 VI 2014, [online] <http://president-sovet.ru/presscenter/news/read/1750>.
- Россия, информационное общество и управление Интернетом, Полит.Ру, 3 III 2006, [online] <http://polit.ru/article/2006/03/03/grin/>.
- Тоффлер Э., *Шок будущего*, Москва 2002.
- Федеральный закон от 2 июля 2013 г. N 187-ФЗ „О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации по вопросам защиты интеллектуальных прав в информационно-телекоммуникационных сетях”, „Российская газета” 2013, 10 VII.
- Федеральный закон от 28 декабря 2013 г. N 398-ФЗ „О внесении изменений в Федеральный закон »Об информации, информационных технологиях и о защите информации«,”, „Российская газета” 2013, 30 XII.
- Федеральный закон от 5 мая 2014 г. N 97-ФЗ „О внесении изменений в Федеральный закон »Об информации, информационных технологиях и о защите информации« и отдельные законодательные акты Российской Федерации по вопросам упорядочения обмена информацией с использованием информационно-телекоммуникационных сетей”, „Российская газета” 2014, 7 V.
- ФСБ обеспокоена использованием в РФ сервисов Skype и Gmail, РИА Новости, 8 IV 2011, [online] <http://rian.ru/science/20110408/362375922.html>.
- Ширин С., *Интересы внешней культурной политики России в интернете*, „Современные исследования социальных проблем: электронный научный журнал” 2012, nr 12.

- Ширин С., *Сообщества разработчиков интернет-проектов*, „Вестник МГИМО Университета” 2013, nr 1.
- Bard A., Söderqvist J., *Netokracja. Nowa elita władzy i życie po kapitalizmie*, przeł. P. Cypriański, Warszawa 2006, *Cyberkultura, Internet, Społeczeństwo*.
- Barzilai-Nahon K., Barzilai G., *Cultured Technology: The Internet and Religious Fundamentalism*, „The Information Society” 2005, Vol. 21, nr 1, [online] <http://dx.doi.org/10.1080/01972240590895892>.
- CEO Commends Russia for Bringing Cyrillic to Internet's Top-level Domain Names*, ICANN, 13 V 2010, [online] <http://www.icann.org/en/news/releases/release-13may10-en.pdf>.
- Clauset A., Moore C., Newman M. E. J., *Hierarchical Structure and the Prediction of Missing Links in Networks*, „Nature” 2008, nr 453, [online] <http://dx.doi.org/10.1038/nature06830>.
- Collins R., *Internet Governance in the UK*, „Media, Culture & Society” 2006, Vol. 28, nr 3, [online] <http://dx.doi.org/10.1177/0163443706061686>.
- Deauville G8 Declaration „Renewed Commitment for Freedom and Democracy”*, European Commission, 2011, [online] http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/news/speeches-statements/pdf/deauville-g8-declaration_en.pdf.
- ICANN/U.S. Government Contract for the IANA Functions (effective 1 October 2012)*, [online] <http://www.icann.org/en/about/agreements/iana/contract-01oct12-en.pdf>.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-społecznego i Komitetu Regionów. Polityka wobec internetu i zarządzanie internetem Rola Europy w kształtowaniu przyszłości zarządzania internetem*, [online] https://mac.gov.pl/files/com2014_0072pl01.pdf.
- MacKinnon R., *Consent of the Networked. The World-wide Struggle for Internet Freedom*, New York 2012.
- Toffler A., *Szok przyszłości*, przeł. E. Ryszka, W. Osiatyński, Warszawa 1974, *Biblioteka Myśli Współczesnej*.

Siergiej Siergiejewicz SZYRIN – doktor nauk politycznych, docent, zastępca kierownika Katedry Międzynarodowej Współpracy Kulturalnej i Humanitarnej na Wydziale Stosunków Międzynarodowych Petersburskiego Uniwersytetu Państwowego.